

ВЪЗМОЖНОСТИ ЗА СЪЗДАВАНЕ НА ЦЕНТРАЛЕН РЕГИСТЪР НА ЮРИДИЧЕСКИТЕ ЛИЦА И ЕЛЕКТРОНЕН РЕГИСТЪРЕН ЦЕНТЪР В БЪЛГАРИЯ

Доклад на Работната група по регистърната реформа към Центъра за изследване на демокрацията

Развитието на пазарна икономика и утвърждаването на демократична правова държава в Република България налагат реформиране на водените регистри на юридическите лица и имотните регистри с цел да се създаде сигурна и прозрачна среда за започване и извършване на стопанска дейност, за надлежно сключване и изпълнение на договорите. Това означава също така регистърната система да е в състояние да предоставя на публичния и частния сектори надеждна и навременна правно валидна информация за юридическите лица и недвижимите имоти.

Преминаването към **модерна централизирана електронна регистърна система** е в интерес не само на бизнеса и гражданското общество. Тя ще допринесе за стабилизиране на икономическия растеж като цяло, както и за ограничаване на сивата икономика и предотвратяване на икономическата престъпност. Наред с това, не са за пренебрегване и приходите от таксите за извършване на обществените услуги, каквито са регистрацията, вписването на промени и предоставянето на информация.

В условията на глобализация и постоянно разрастване на международната търговия, неимоверно нараства необходимостта от бърз, лесен и евтин достъп до информация, свързана с местни и чуждестранни икономически субекти. Във връзка с това реформата на системата за регистриране в България, като се използват достиженията на водещия опит в тази сфера, ще благоприятства пълноправното участие на страната в международния търговски оборот.

- **Състояние на регистърната система в България**

Съществуващите понастоящем регистри в Република България са преимуществено децентрализирани. Единствено изключение е създаденият през 1997 г. **Централен регистър на особените залози** към Министерство на правосъдието. Устройството и състоянието на другите официални регистри са коренно различни. Юридическите лица на частното право (без политическите партии) се регистрират в 28 отделни регистри към окръжните съдилища, разпръснати по цялата територия на страната, като регистрите се водят на хартиен носител. Подобно е и положението с имотните регистри. Те се водят от 112 районни съдилища на хартиен носител, макар че в отделни съдилища експериментално се въвеждат електронни информационни системи без правно значение. *(Приложение 1)*

Бизнес-средите, нестопанските организации и гражданите, както и чуждестранните инвеститори като потребители оценяват съществуващата регистърна система като неефективна, ненадеждна и недостатъчно прозрачна, а нерядко – и като сфера, белязана от нерегламентиран натиск и корупционни практики. Същевременно съдебната регистрация натовазва излишно съда с дейност, която няма правораздавателен характер.

- **Опитът на модерните регистърни системи и на останалите страни в преход**

В редица страни с развита пазарна икономика и утвърдени демократични институции се е утвърдила практиката на **административно регистърно производство** с централни електронни/компютърни регистърни центрове. В повечето страни в преход, които не са предприели реформи, съществуват проблеми с водените регистри на юридическите лица, сходни с тези в България, например, Чехия. Практиката от последните години показва, че тези проблеми се преодоляват с възприемането на съвременните модели за регистрация, например, в повечето прибалтийски държави.

В САЩ, в почти всички европейски държави членки и кандидат-членки на ЕС са въведени или в момента се въвеждат системи за регистрация, които значително улесняват достъпа и разпространението

на информация. Общото между тях, което позволява постигането на тази цел, е наличието на единни и централизирани бази данни, които предоставят възможност за получаване на информация в различни форми, включително по електронен път и чрез Интернет. (Приложение 2).

Независимо от различията и особеностите в отделните страни като преобладаваща тенденция се очертава трайното ориентиране към:

- Установяване на **административни процедури на регистриране** чрез прехвърляне на правомощията по воденето на регистрите от съдилищата на други компетентни органи;
- **Централизиране на водените регистри** и преминаване към регистърни центрове, включващи множество съставни(инкорпорирани) и свързани регистри(водени отделно, но предоставящи събираната информация в централния регистър и ползващи неговата база данни);
- **Преобразуване на регистърните системи в електронни** с постепенно разширяване на възможностите за подаване и получаване на информация по електронен път.

• **Обща характеристика на предлаганата реформа в България**

Предложението за реформа на регистърната система в България е съобразено с българската правна действителност и потребностите на стопанския и обществен живот. То се основава на опита на модерните регистърни системи, почиващ на идеята за **трансформация на регистрационните процедури от съдебни в административни**. При тази трансформация правомощията по водене на регистрите следва да се прехвърлят от съдилищата на специално създадена публична институция в рамките на изпълнителната власт, а регистрите следва да се развиват като централни и електронни, за да се гарантира бърза, ефективна, надеждна и прозрачна процедура.

Предлаганата реформа в системата на регистрация по отношение на лицата може да протича паралелно с извършващата се вече реформа

по отношение на имотите (дейностите по изработване на кадастър и имотен регистър).

Въз основа на анализ на състоянието на водените в България регистри и сравнително проучване на международния опит в създаването и действието на модерни системи за регистрация се предлага в България да бъде създаден **Електронен регистърен център**. Неговото начало може да бъде поставено с изграждането на **Централен регистър на юридическите лица**, който да съдържа регистрационните данни за всички юридически лица на частното право, подлежащи на съдебна регистрация (без политическите партии и синдикалните организации), държавните предприятия и другите юридически лица на частното право, неподлежащи на съдебна регистрация и всички юридически лица на публичното право, в т.ч. и неправосубектните им поделения, които имат самостоятелност според критерия на чл. 18, ал. 2 ГПК. С осъществяването на този етап на реформата в един регистър ще се съсредоточи информацията за лицата и предоставените от тях обезпечения, като се избегне ненужното дублиране на информация между търговски регистър и регистър за обезпеченията, с произтичащия от това потенциал за грешки и несъответствия.

Електронният регистърен център може да обедини и съществуващия **Централен регистър на особените залози** при Министерство на правосъдието, изграждащия се **Централен имотен регистър**, водените регистри на неперсонифицираните образувания на частното право, които подлежат на регистрация по специални закони или разполагат със специална правоспособност. В този регистърен център в перспектива могат да се вписват и брачните договори, които ще бъдат уредени с новия Семейен кодекс.

Регистрите, обединени в **Електронния регистърен център**, постепенно могат да се свържат с ЕСГРАОН, с регистрите, водени от данъчната администрация и с други електронни регистри, което ще повиши значително сигурността на гражданския оборот, ще намали значително времето, необходимо за вписване и получаване на информация, ще намали значително разходите за издръжка на регистрите и би имало силен антикорупционен ефект.

Бъдещият **Централен регистър на юридическите лица**, а впоследствие и **Електронният регистърен център** може да бъде учреден към централно ведомство (Министерството на правосъдието, Министерство на икономиката и т.н.) като юридическо лице на бюджетна издръжка или на самоиздръжка със седалище София, което да се ръководи от директор, назначаван от съответния министър. (*Приложение 3*)

Центърът, а до неговото създаване – съответните централни регистри, могат да имат **местни регистърни бюра**, разкривани на различен принцип (областно или окръжно ниво, по седалищата на окръжните, съответно, районните съдилища и т.н.).

Изграждането на Централния регистър на юридическите лица и на Електронния регистърен център би могло да започне въз основа на няколко вече постигнати структурни дадености, които пряко или като модел могат да залегнат в основата му. Това са системата и процедурите, прилагани в Централния регистър на особените залози, ведно с изградените към него местни регистърни бюра, Законът за електронния документ и електронния подпис, продължаващата вече няколко години работа по изграждане на национален електронен кадастър, структурната и процедурна основа, създадена със Закона за кадастъра и имотния регистър.* Във връзка с това след приключване на изграждането на национален електронен кадастър и обединяването на този кадастър в единна национална база данни, Електронният регистърен център може да обхване и **Централния имотен регистър**. По този начин в един център ще се съсредоточи информацията за лицата и имуществата.

* На 1.01.2001 г. влезе в сила Законът за кадастъра и имотния регистър, а на 11.05.2001 г. с решение на Министерския съвет беше приета дългосрочна програма за дейността по създаване на кадастъра и имотния регистър. С финансовата подкрепа на Световната банка българското правителство осъществява 5-годишен проект "Кадастър и имотен регистър", който стартира на 3.10.2001 г. Отговорни институции за неговото осъществяване са Министерството на регионалното развитие и благоустройството и Агенцията по кадастъра по отношение на кадастъра и Министерството на правосъдието по отношение на имотния регистър. В съответствие с дългосрочната програма на правителството до 2005 г. се предвижда да бъдат изработени кадастърът и имотният регистър на 29 съдебни района, които покриват 25% от застроената територия на страната, а в процедура на изработване да бъдат други 19 съдебни района, представляващи 31% от територията.

- **Организация и финансиране на провежданата реформа. Етапи и дейности**

Реформата в системата на регистрация по отношение на лицата обхваща поредица от действия по замяна на децентрализираната съдебната регистрация на хартиен носител с регистрацията в **Централен регистър на юридическите лица**, който да се води на електронен носител. Централният регистър на юридическите лица ще съдържа регистрационните данни за всички юридически лица на частното право и държавни предприятия (без политическите партии и синдикалните организации).

За България като възможни източници на финансиране на реформата биха могли да се използват средства от предприсъединителните фондове, както и от компании, специализирани в инвестиции за изгражданите на съвременни регистри и регистърни центрове срещу процент от приходите им в първите години след започване на дейността.

Необходимата законодателна рамка за осъществяване на реформата може да бъде подготвена от експертна група, в чиито основен състав да се включват експертите на Центъра за изследване на демокрацията, участвали в работните групи по подготовката на Закона за особените залози, Закона за електронния документ и електронния подпис, Закона за юридическите лица с нестопанска цел и концепцията за реформа в системата за регистрация.

За **първи етап** на предлаганата реформа се предлага **създаването на Централен регистър на юридическите лица**, за което е необходимо да бъдат подготвени и приети Закон за изменение и допълнение на Закона за юридическите лица с нестопанска цел, Закон за изменение и допълнение на Гражданския процесуален кодекс, както и подзаконовата уредба за устройството и дейността на регистъра. Въз основа на приетата нормативна уредба могат да се създадат Централен регистър на юридическите лица с нестопанска цел въз основа на създадения вече при Министерството на правосъдието Централен регистър на юридическите лица с нестопанска цел за осъществяване на общественополезна дейност и Централен търговски регистър, включващ регистрационните данни за всички юридически лица търговци, които

впоследствие да се обединят в Централен регистър на юридическите лица.

Вторият етап на предлаганата реформа включва **създаването на Електронен регистърен център**. За целта е необходимо да бъде подготвен и приет Закон за Електронния регистърен център, както и необходимите подзаконови актове за Електронния регистърен център и за воденето на отделните съставни регистри.

Третият етап от регистърната реформа обхваща включването или свързването на други съществуващи и новосъздадени регистри (данъчните регистри, регистрите за МПС, имотния регистър и др.) към Електронния регистърен център. Нормативната база за този ще бъдат отделни разпоредби от Закона за електронния регистърен център.